

HEPREALAIKIRJE

Ville Auvinen, TT
STI 22.1.2014

1. Johdanto

Kirkon perinteessä kirjettä on kutsuttu *Paavalin kirjeeksi heprealaisille*. Ilmeisesti mikään määritelmän kolmesta sanasta ei pidä paikkaansa. Ensinnäkin, kirje ei varmastikaan ole Paavalin kirjoittama, vaikkakin se on syntynyt Paavalin lähipiirissä (vrt. 13:23, jossa mainitaan Timoteus). Kirje ei ole Paavalin tyyllillä kirjoitettu, ja Paavali tuskin voisi kirjoittaa kuten Hepr. 2:3 lopussa sanotaan (vrt. Gal. 1:12). Kirjeen kirjoittajaksi on arveltu esim. Apollosta, Barnabasta tai jopa Priscaa tai Jeesuksen äitiä. Toiseksi, vaikka Hepr on toki kirjeenä lähetetty (vrt. viimeisin luvun kirjeille tyypilliset tervehdykset), muodoltaan se ei kuitenkaan ole tyyppinen kirje. Sen alusta puuttuvat antiikin – ja UT:n – kirjeille tyypilliset osat. Hepr itse sanoo olevansa lyhyt kehotuspuhe (vrt. Hepr. 13:22). Se on ilmeisesti tarkoitettu luettavaksi seurakunnan kokoontumisessa. Kolmanneksi, Hepr. ei ole lähetetty heprealaisille. Tosin se enemmän kuin mikään muu UT:n kirje selittää VT:tä, mutta lukuisat sitaatit ovat Septuagintasta, kreikkalaisesta VT:n käännöksestä, jonka tunsivat niin kreikkaa puhuvat juutalaiset kuin pakanuudesta kristityiksi kääntyneet; olihan VT ensimmäisten kristittyjen Raamattu. Ainoan vihjeen kirjeen vastaanottajista antaa Hepr. 13:24. Kun Italiasta kotoisin olevat lähettävät kirjeen mukana tervehdyksen, lienee luontevinta tulkita kirjeen olevan lähetetty Italiaan – varmaankin Roomaan – josta kotoisin ovat siis lähettävät kotiinsa tervehdyksen.

Käsitlemme siis tuntemattomaksi jäävän kirjoittajan kehotus- tai rohkaisupuhetta Rooman seurakunnalle. Kirjeen syntyäika ajoitetaan yleensä vuoden 80 jKr tienoille.

Kirje on lähetetty seurakunnalle, jonka keskuudessa ongelmana on se, että jotkut ovat jättäneet seurakunnan yhteiset kokoontumiset ilmeisesti kristityksi leimautumisen ja siitä johtuvan häpeän ja vainonkin takia. Vaarana on myös uskon julkinen kieltäminen. Kirje varoittaa mahdollisimman vahvasti uskon kieltämisen seurauksista ja kehottaa pitämään kiinni uskosta ja sen tunnustamisesta ajallisista seurauksista huolimatta.

Kirjeen kantavana teologisena teemana on Jeesuksen ylimmäispapillinen virka ja hänen antamansa uhri, joiden vanhatestamentillisenä esikuvana on suuren sovintopäivän uhraaminen.

2. Hepr. 1:1–4

Jumala on puhunut historian kuluessa Israelin kansan keskuudessa, mutta ”monet kerrat ja monin tavoin” kertoo Vanhan liiton aikaisen ilmoituksen olleen jollain tavalla keskeneräistä. Lopullinen ja täydellinen ilmoitus on tullut yhden välityksellä, nimittäin Jumalan oman Pojan (vrt. Gal. 19–20).

Teksti sisältää paljon kristologista opetusta. Jeesus on Jumalan perillinen, ei siis palvelija, kuten enkelit (joista lisää vähän myöhemmin). Hänen välityksellään Jumala on luonut maailmat (huom! monikko). UT:ssa tulee usein esille ajatus Jeesuksesta luomistyön ”agenttina” (Joh. 1:3; 1. Kor. 8:6; Kol. 1:15–20). Taustalla on Sananl. 8:n kristologinen tulkinta. Poika on Jumalan sädehtivä kirkkaus (nähtävä), hänen olemuksensa (sinetti)kuva (käsin kosketeltava. Samoin sanoo Johannes 1. Joh. 1:1: ”. . . minkä omin silmin nähneet, mitä katselleet ja käsin koskettaneet. . . ”. Pojan välityksellä tapahtunut luomistyö ei rajoitu ainoastaan alun luomiseen vaan jatkuu edelleen luomakunnan ylläpitämisenä.

Jakeessa 3 viitataan lyhyesti koko kirjeen teologiseen pääteemaan: Jeesus on toimittanut puhdistuksen synneistä. Nyt hän istuu Ps 110 mukaisesti Jumalan oikealla puolella. Tämä asema osoittaa hänen olevan korkealla enkelien yläpuolella. Siitä kertovat myös Jeesuksen nimet, joista kirjoittaja puhuu seuraavaksi enemmän.

3. Hepr. 1:5–14

Miksi kirjeen kirjoittaja tahtoo korostaa Jeesuksen ylivertaisuutta enkeleihin nähden? Ehkä kiinnostus enkeleihin ja heidän toimittamaansa taivaalliseen jumalanpalvelukseen oli liiankin suurta. Varsinkin joissakin juutalaisuuden ryhmittymissä enkeleistä oltiin hyvin kiinnostuneita (vrt. Qumranin ”Enkelten liturgia”). Heprealaiskirjeenkin mukaan enkeleitä on ja niillä on tärkeitä tehtäviä, taivaallisessa jumalanpalveluksessa (Hepr. 12:22), mutta Jumalan Poika on kuitenkin niiden yläpuolella. Keskeisenä ajatuksena on kuitenkin se, että koska Poika on niin paljon enkeleitä korkeampi, on myös hänen sanomansa paljon tärkeämpi kuin enkelien välittämä (Hepr. 2:1–4)

Kirjeen kirjoittaja mainitsee Jeesuksen nimiä ja nimityksiä ja perustelee niitä VT:n teksteillä. Ensimmäinen nimitys on Poika. Messias-tekstit Ps. 2 ja 2. Sam. 7:14 tulkittiin alkukirkossa yleisesti ennustuksiksi Jeesuksesta. Niiden mukaan Jeesus on Jumalan Poika, siis paljon enemmän kuin enkelit. ”Kun Jumala jälleen tuo Esikoisensa (vrt. Sananl. 8:22) maailmaan” viitanee Jeesuksen toiseen tulemiseen. Silloin kaikkien on kumarrettava häntä (vrt. Fil. 2:10–11), myös enkelien.

Poikaakin korkeampi Jeesuksen nimitys on Jumala. Ps. 45, jota kirjeen kirjoittaja lainaa, viittaa alun perin kuninkaaseen, jota siis psalmissa nimitetään jopa jumalaksi. Kuninkaan nimityksenä se sopii vielä paremmin Jeesukseen, Messiaaseen.

Kaikkein korkein Jeesuksen nimitys on Herra, nimi, jonka taustalla on VT:n Jumalan nimi JHWH. Jakeessa 10 siteerattu Ps. 102 puhuu Jumalasta (ei siis esim. messiaasta), mutta koska Ps. 110 (”Herra sanoi minun Herralleni”) on jo tunnetusti tulkittu puhuvan Jeesuksesta, ja koska jo kirjeen alussa todettiin Pojan rooli luomisessa, voi kirjeen kirjoittaja nyt tulkita myös luomista käsittelevän psalmin ja siinä olevan Herra-nimen kristologisesti. Viimeisenä VT:n kohtana kirjoittaja viittaa vielä (uudestaan) Ps. 110:een ja siihen, miten Poika istuu Jumalan oikealla puolella ja odottaa vihollistensa kukistumista.

Enkeleistä kirjoittaja sanoo niiden olevan palvelevia henkiä. Käännös ei tuo esiin tekstin tarkkaa merkitystä. Alkuteksti käyttää ensin nimitystä *leiturgika pneumata*, ”liturgiset henget”, viittauksena taivaalliseen jumalanpalvelukseen, mutta sanoo sitten Jumalan lähettäneen enkelit palvelemaan (*eis diakonian*) kristittyjä.

4. Hepr. 2:1-4

Koska Jeesus on paljon enkeleitä korkeampi, on myös hänen sanomansa (evankeliumi) ja sen vastaanottaminen monin verroin tärkeämpää kuin enkelten välittämä (laki). Lain rikkomisesta seurasi ankara rangaistus. Mitä tapahtuukaan niille, jotka halveksivat evankeliumia?

Hepr. 2:3 osoittaa, että kirjeen kirjoittaja kuuluu toiseen kristilliseen sukupolveen, joka on vastaanottanut evankeliumin apostoleilta. Apostolit vahvistivat sanoman (kuolemallaan?) ja itse Jumala vahvisti heidän julistuksensa ihmeillä ja merkeillä (vrt. Ap. t.)